

УДК 378.14

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Акімова О.М.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

В статті проаналізовані основні аспекти інклюзивної освіти під час підготовки майбутніх учителів початкових класів. Визначені основні завдання асистента вчителя початкової школи в рамках інклюзивного середовища, охарактеризовані основні напрями інклюзивної-педагогічної освіти під час підготовки для майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: інклюзивна освіта, вчитель початкової школи, діти з особливими потребами.

**ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

Акімова Е.М.

В статье проанализированы основные аспекты инклюзивного образования при подготовке будущих учителей начальных классов. Определены основные задачи ассистента учителя начальной школы в рамках инклюзивного среды, охарактеризованы основные направления инклюзивного-педагогического образования при подготовке для будущих учителей начальной школы. Отметим, что сложная система инклюзивного образования должна преодолеть все социальные и образовательные противоречия и пройти все этапы, подтверждая высказывание: «Если профессия становится образом жизни, то ремесло превращается в искусство», именно педагогическое искусство станет созидающей силой становления инклюзивного образования в Украине.

Ключевые слова: инклюзивное образование, учитель начальной школы, дети с особыми потребностями.

HIGHLIGHTS OF INCLUSIVE EDUCATION IN PREPARING FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

Akimova

The article analyzes the main aspects of inclusive education in the preparation of future elementary school teachers. The main problems assistant elementary school teacher through an inclusive environment, outlines the main areas of inclusive teacher education in preparing for future elementary school teachers. Note that the complex system of inclusive education must overcome all social and educational differences and pass all stages, confirming the statement: « If the profession becomes a way of life, then craft transformed into art» is an art teacher becomes creative force an inclusive education in Ukraine.

Keywords: inclusive education, elementary school teacher, children with special needs.

На сучасному етапі розвитку освітнього простору особливого значення набуває проблема підготовки вчителів початкової школи у закладах педагогічної освіти, оскільки їх особистість є визначальною для навчання та виховання юних громадян. Особливої уваги потребує проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи в аспекті реформування освіти дітей з особливими потребами, тобто втілення теоретично-методичних засад інклюзивної освіти в життя.

Виходячи з вище зазначеного, постає проблема визначення напрямів опанування процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Мета – уточнити суть, визначити основні проблеми інклюзивного середовища, охарактеризувати основні напрями інклюзивної-педагогічної освіти під час підготовки для майбутніх вчителів початкової школи.

Перед автором постали такі задачі:

1. Уточнити суть поняття «інклюзивна освіта» для вчителів початкової школи.

2. Визначити основні завдання асистента вчителя початкової школи в рамках інклюзивного середовища.

3. Охарактеризувати основні напрями інклюзивної-педагогічної освіти під час підготовки для майбутніх вчителів початкової школи.

Поняття «інклюзія» уперше зустрічається в Загальній декларації прав людини, які були закріплені в 1948 та знайшли відображення у документах всіх сфер життя суспільства. Інклюзивна освіта є не лише логічною складовою освіти, а і визначає рівень гуманістичних відносин в країні.

Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Швецію, Велику Британію, США.

Звернемо увагу не те, що в різних країнах робиться різний акцент на складники інклюзивної освіти, так в Італії більше звертають увагу на аспекти соціалізації, а не навчання, передбачаючи як результат інклюзивної освіти набуття статусу повноцінних членів суспільства людьми з обмеженими можливостями.

У Бельгії інклюзивна освіта впроваджується понад 40 років, рівномірно приділяючи увагу як освітньому, так і соціалізуючому компоненту освіти.

Україна приєдналась до освітнього простору інклюзивної освіти в 2012 році, прийнявши постанову «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 та від 14 червня 2000 р. № 963», розроблену на виконання Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці приділяли увагу інклюзивній освіті: В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко, які розкривають проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації.

Ми погоджуємось з вченою А. Колупаєвою, яка зазначає про відмінність понять «інклюзія» та «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір.

Інклюзія – це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки. Поняття «інтеграції», «інклюзії» розглядаються як антонімічне щодо «сегрегації» і позначають відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з порушеннями [1].

Зазначимо, що А. Колупаєва підкреслює створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

В рамках зміни освітнього середовища інклюзивне навчання постає як гнучка, індивідуалізована система навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Отже, інклюзивна освіта є споруджувальною системою соціалізації особистості на принципах забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання [2].

Вище зазначені зміни обумовили введення в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивними засадами навчання посади асистента вчителя. Зазначаючи, що посаду асистента вчителя може обіймати особа, яка має педагогічну освіту та пройшла педагогічну перепідготовку щодо роботи в умовах інклюзії.

Основні завдання асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням полягають в адаптації змісту та методів навчання до можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами; застосування під час уроку системи корекційних заходів, спрямованих на опанування навчального матеріалу.

Інклюзивні засади передбачають від асистента вчителя тісну співпрацю разом з учителями початкової школи, збагачує навчально-виховний процес імітаційними та не імітаційними методами та допомагаючи учням з особливими потребами набувати знання, вміння та навички, які будуть їм необхідні для повноцінного життя в школі та суспільстві.

Тобто асистент вчителя здійснює педагогічний супровід дитини з особливими потребами. Посада асистента вчителя у класі з інклюзивним навчанням передбачена

Необхідно зазначити, що конкретного переліку обов'язків, які покладаються на асистента вчителя, немає.

На визначення обов'язків асистентів педагога впливають різні чинники, а саме:

- характеристики та особистість вчителя;
- склад учнівського колективу, стосунки між асистентом вчителя та дітьми;
- міжособистісні навички спілкування вчителя та асистента вчителя;
- рівень навичок асистентів вчителя, фізичне середовище класу.

Перед асистентом вчителя початкових класів постануть наступні завдання:

- допомагати окремим учням у виконанні навчальних завдань, розроблених вчителем початкових класів;
- здійснювати нагляд за дітьми з особливими потребами під час їх перебування в їдальні, на ігровому майданчику, на спортивному майданчику, тощо;
- надавати допомогу у здійсненні моніторингу навчально-виховних досягнень дітей;
- допомагати у підготовці навчально-методичних матеріалів;
- допомагати вчителю у розв'язанні проблемних та конфліктних ситуацій серед учнів класу;

Зазначимо, що розподіл видів робіт між учителем початкової школи та асистентом залежить від внутрішніх стосунків та домовленостей, але відповідальність за результат навчально-виховних досягнень лежить на вчителі початкової школи.

Для визначення основних напрямів підготовки майбутніх вчителів початкової школи звернемося до дослідження Л. Хомич, яка звертає увагу на необхідність попередньої психолого-педагогічної підготовки в межах опанування циклів навчальних дисциплін, а саме [4]:

- суть психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів має бути спрямована на досягнення провідної мети навчання: формування творчої, всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця, який прагне до самовдосконалення та займає активну позицію у житті суспільства;

- зміст психолого-педагогічної підготовки має становити єдину логічну систему, яка полягає в цілісному забезпеченні компонентів педагогічного процесу. На перший план виходить системність знань майбутнього вчителя початкових класів. Постає питання раціональної організації підготовки на такому рівні, щоб отримані знання не стали результатом набутих умінь і навичок з окремих дисциплін, а були логічно завершеною частиною цілісної системи підготовки вчителя початкових класів.

Необхідність зміни в підготовці майбутніх учителів початкової школи обумовлена недоліками системи спеціальної освіти, а саме [3]:

- одноманітність, що унеможливує впроваджувати різноваріативні навчальні програми, вносити необхідні зміни та додатки до навчальних планів в залежності від освітніх умов;

- ізольованість дітей з психофізичними порушеннями у спеціальних школах-інтернатах, що породжує соціальне відчуження учнів; обмеженість розвитку життєвих умінь та навичок;

- недостатня особистісна орієнтованість навчально-виховного процесу, що обумовлює неадекватні уявлення про свої якості, здібності й можливості;

- низька ефективність корекційних занять;

- недостатнє науково-методичне та навчальне забезпечення освітнього процесу дітей з важкими порушеннями фізичного та психічного розвитку.

Виходячи з вище зазначених основних напрямів підготовки майбутніх вчителів початкових класів, охарактеризуємо основні напрями

інклюзивної-педагогічної підготовки для майбутніх вчителів початкової школи:

- опанування навчально-методичним матеріалом з основних засад інклюзивної освіти;
- опанування основних знань, умінь і навичок з корекційної педагогіки;
- врахування специфіки роботи з батьками дітей з особливими потребами;
- вивчення досвіду впровадження інклюзивної освіти інших країн;
- опанування методик організації спільних колективних творчих справ всіх батьків та учнів інклюзивного середовища;
- опанування методик співпраці вчителя початкової школи з асистентом вчителя.

Зазначимо про необхідність врахування специфіки роботи вчителя початкової школи в інклюзивному середовищі під час підготовки майбутніх вчителів початкових класів, а саме:

- врахування психологічних та фізичних особливостей учнів початкової школи під час планування та проведення навчально-виховних занять;
- відсутність соціального досвіду учнів початкової школи;
- роль авторитету учителя початкових класів;
- виявлення нахилів учнів та видів діяльності, які постають предметом цікавості;
- ознайомлення учнів з формами та видами роботи, які відповідають індивідуальним особливостям учнів інклюзивної початкової школи;
- обов'язкова побудова індивідуальної системи роботи та включення в загальну систему освіти на засадах інклюзивного середовища.

Отже, складна система інклюзивної освіти повинна подолати всі соціальні та освітні протиріччя підтверджуючи вислів: «Якщо професія стає способом життя, то ремесло перетворюється на мистецтво», саме педагогічне мистецтво стане споруджувальною силою становлення інклюзивної освіти в Україні.